

PREDADOLESCENTI (kateheza predadolescenata)

1. *Teorija i praksa kateheze predadolescenata* (= k. p.) K. p. predstavlja noviju činjenicu u povijesti k., povezanu s razvojem društva, napose zapadnoga, i s novom situacijom Crkve u sekulariziranom svijetu. Prve znakovite teoretske rasprave o k. p. potječu iz Francuske iz razdoblja neposredno nakon drugoga svjetskog rata (J. Colomb 1957, Babin-Bagot 1962, J. Bournique 1963). Počevši od istoga razdoblja razvija se i u drugim zemljama zanimanje za k. te dobi (L. Csonka 1964), umnažaju se iskustva i pripremaju pomagala, sve dok se nije došlo do nacionalnih katekizama za predadolescente (Njemačka, Španjolska, Italija). Sva ta pažnja za k. p. našla je pouzdanu potvrdu u OKD iz 1971: „Nužno je da nacionalni direktoriji prave razliku između predadolescencije, adolescencije i mladenaštva“ (br. 83).

Opseg dobi kojoj se obraća k. p. nema istu širinu u raznim narodima: ponekad se odnosi na zadnje razrede osmogodišnje škole (11–14 godina u Italiji i Španjolskoj; 10–14 godina u Njemačkoj), drugi put na razdoblje biopsiholoških promjena koje slijede nakon djetinjstva (10–13 godina u Direktoriju za SAD-e iz 1977, br. 179); ili pak iz krajevne kat. predaje (razdoblje koje slijedi nakon k. za → „svečanu prvu pričest“ u Francuskoj, 12–14 godina).

Kad se imaju u vidu biološki i psihološki čimbenici razvoja, prepoznaje se da se to očito prije odnosi na djevojčice nego na dječake.

2. *Obrazloženja i značenja k. p.* Razlozi u korist k. p. su mnogostruki. Riječ je o dobi koju treba evangelizirati i katehizirati. Sve se više u zapadnim zemljama susreću djeca koja nisu primila ozbiljnu evangelizaciju. I za „evangeliziranu“ djecu sve je hitnije potrebna odgovarajuća k. „Odišlo“ koje je sašiveno za prijašnju dob postalo je „pretijesno“. Predadolescent, doista, proširuje svoje spoznaje i zanimanja „u svim pravcima“, stvara svoju ideju o stvarima, pita se o smislu života, započinje razmišljati i želi samostalno odlučivati. Škola i sredstva društvenog priopćivanja izlijevaju na njega veliku količinu nikad prije upoznatih informacija, izazivaju pitanja i potiču kritičke i realistične stavove, nude prilike za istraživanje i suočavanje. Nova poznanstva i nova iskustva (grupa vršnjaka, poistovjećivanje sa „značajnim“ odraslim osobama) potpomažu nicanje vlastitog „životnog plana“. „Rađa se subjektivnost“ (usp. OKD 83). Da to bude „plan u kojega je ugrađen i Bog“, da ne udalji dječaka iz crkvene zajednice (štoviše, da promiče novi „protagonizam“, da „se u njemu otvori za rast svega onoga što on jest po naravi i po milosti“ (Gianetto–Gianatelli 1972), da se oblikuje novi temelj za sustav vrednota, prethodno poistovjećen sa, za njega, znakovitim osobama, polazeći od obiteljske sredine, to su *prvotni zadaci* k. p.

K. te dobi većim je dijelom povezana s problemima odgojne naravi. K. i odgoj, u predadolescenciji, moraju znati „hodati zajedno“ (usp. RdC 188; CT 58).

3. *Oblici i ostvarenja k. p.* Predadolescent je općenito pozvan na razne oblike k.: u školi prima religioznu pouku (barem kao neobaveznu ponudu), udruženja i pokreti potaknuti su da mu pruže iskustvo vjere, župe proširuju, barem u nakani, k. na sve krštene dječake i djevojčice, kao pripremu na sakrament potvrde, ili kao put poslije sakramenta potvrde (usp. CEI, *Evangelizzazione e sacramenti*, br. 86–92). Jasno se uočava problem usklađivanja tih raznih oblika k. i njihovih obilježja (RdC 158).

R. n. u školi kvalificira se s obzirom na svojstvene školske ciljeve i metode i kvalitativno se ističe posebnim kulturnim zalaganjem; otvorena je suočavanju i dijalogu s drugim znanjima i viđenjima života (RdC 154).

U Italiji, novi programi religije za više razrede osmogodišnje škole (DPR, 6. veljače 1979) predlažu godišnje analiziranje sadržaja (1. godina: otkriće kršćanskog plana, usredotočena na osobu Isusa Krista; 2. godina: sastavni elementi kršćanskog života: riječ, sakramenti, zajednica; 3. godina: kršćansko djelovanje kao „život u Duhu Svetome“), po antropološkom i kristocentričnom, spoznajnom i dokumentarnom pravcu (korištenje biblijskih i poslijebiblijskih izvora), koji poziva na sudjelovanje. Takva „ponuda“ želi uključiti aktivizam predadolescenta i pomoći mu da formulira svoj „životni plan“.

K. p. u crkvenoj zajednici postavlja sebi stara i nova pitanja. Već je J. Colomb ukazao (1957) na neke pravce za programiranje k. p.: biblijski i doktrinalni, povijesni (povijest Crkve), župni (Crkva danas), suvremeni pravac. Sljedeća su iskustva istaknula druge dimenzije k. p., kao što je antropološka i odgojna (npr. španjolski katekizam „Con vosotros esta“, 1976). Posljednjih se godina jasno javlja problem „mjesta“ u kojima ostvarivati k. p. (usp. *Texte de reference...*, 1980), i njezino „katekumenalno obilježje“ (Gianetto 1983). Tako se ponovno razmatra prijedlog što ga je J. Colomb načinio već 1948: u raskršćenom društvu treba preurediti crkvenu k. kao izvorni katekumenat za moderna vremena (*Pour un catechisme efficace*, 1948, 23–27).

Udruženja i pokreti prihvaćaju plan k. što ga je ponudila Crkva na nacionalnom planu (direktoriji, katekizmi) i uključuju ga u svoj vlastiti odgojni plan, kao moment otkrivanja i izražavanja vjere, prema vlastitim ciljevima i metodama koje su srodne udruženju (za Italiju: ACR, Agesci, itd.).

4. Za metodiku k. p. Metodika sažeto izražava razne elemente koji su se pojavili u kat. iskustvu, organizira ih u shemu koja je dosljedna i sposobna je usmjeravati djelovanje, opravdava izvršene izbore, u svjetlu znanstvenih spoznaja koje su u pitanju kao i provedenih istraživanja, da bi se ispitala valjanost oblikovane pretpostavke (OKD 112c; → katehetika).

Elementi koje treba promotriti u metodici k. p. jesu: proučavanje subjekta u njegovoj sredini (čimbenici psihološkog i sociološkog reda

koji na njega utječu); produbljivanje svrhe i ciljeva; određivanje postupaka u povezanosti sa situacijom subjekata i postizavanjem ciljeva, kao i kriteriji za trajnu kontrolu rezultata (vrednovanje). Poseban razvoj imaju problemi povezani s govorom vjere, izborom i organizacijom njezinih sadržaja.

a) Proučavanje predadolescenta nije dovoljno obrađivano u suvremenom znanstvenom psihološki i sociološki obilježenom istraživanju. Općenito se predadolescenta promatra u pubertetu (Jersild 1971, Quadrio 1982). Korisni elementi za proučavanje predadolescenta dobivaju se od istraživanja o moralnom razvoju (Arto 1984) i o psihologiji religije (Milanesi—Aletti 1974).

Posljednjih godina provedena su neka empirijska istraživanja o predadolescenciji (Gianatelli—Ganetto 1972. i časopis „Note di pastorale giovanile“, 1983–1984), ali ograničena na određene probleme. Općenitost i valjanost rezultata snažno su uvjetovane vremenom i načinima njihova ostvarivanja.

b) Svrha i ciljevi k. p. Riječ je o općenitoj svrsi i ciljevima, na dulji rok, te o konkretnijim ciljevima, koji su bliži ostvarivanju, povezani međusobno „uvjetnim lancem“ sve do postizanja najdaljih i općenitih nakana. Ciljevima k. p. drži se: rel. spoznaje koje treba proširiti i produbiti, stavove vjere koje treba interiorizirati, dosljedno ponašanje koje treba poprimiti (CEI, *Itinerario per la vita cristiana*, 1984).

Ciljevi „poznavanja“: otkrivanje pojma sebe, svijeta i drugih „s Bogom unutra“, prvo sustavno sređivanje rel. spoznaja „oko živog, dobro usvojenog i djelatnog središta“ (RdC 56), Isusa Krista; približavanje izvorima i znacima vjere (Biblija, liturgija, svjedočanstvo Crkve).

Ciljevi „stava“: poosobljenje kršćanskog života (život molitve i liturgijskog sudjelovanja, itd.), osjećaj crkvene pripadnosti (općenito u krizi u toj dobi) te aktivno sudjelovanje u životu zajednice („protagonizam“ dječaka u zajednici).

Ciljevi „ponašanja“: kritika vrednota nesvjesno prihvaćenih u prethodnoj dobi, odgoj za prve osobne izbore i za moralnu svijest, promicanje dosljednog i osobnog ponašanja u ozračju vjernosti i nade, u kojem započinje poprimiti

oblik osobni „životni plan“, „s Bogom unutra“, ne usredotočen na sebe, nego u obliku prinosa i žrtve (Gatti 1985).

c) *Govor i organizacija sadržaja k. p.* Njemački katekizam iz 1955. primjerno sebi postavlja problem objedinjujućeg načela i usklađene strukture sadržaja vjere za preadolescente u školskoj sredini. Španjolski katekizam iz 1976. čini zanimljiv pokušaj zajedničkog povezivanja tema biblijsko-teološkog obilježja s onima psihološko-egzistencijalne vrste (traženje identiteta, iskustvo odnosa s drugima i iskustvo promjene). Ne čini se međutim da se došlo do toga da se može odrediti općenita kriteriologija koja bi primjenjivala kriteriologiju iz OKD od 1971 (br. 37–46) za k. p. Pokušajima načinjenim u nacionalnim katekizmima i u didaktičkim tekstovima ne nedostaje izvornost i iskren napor oko prilagođivanja. Ono što je manjkavo jest znanstvena obrada. Slično treba promotriti i problem kat. govora. Istaknuti su zahtjevi za mnogostrukošću govora (verbalni i neverbalni), shodnosti što ih nudi biblijski i liturgijski govor, utjecaj i konkretnost audiovizualnog priopćivanja te pripovjedačkih i simboličkih oblika (*Texte de reference*, 1980) itd. Pa ipak nedostaju znanstvene provjere, dovoljno raširene u raznim zemljama.

d) *Postupci i metode.* Čini se da su neka metodička opredjeljenja za k. p. potvrđena više nego desetljetnim iskustvom (münchenska metoda) kao i usmjerenjima što su ih prihvatili odgojni planovi i školsko zakonodavstvo u evropskim narodima. Induktivna metoda i aktivizam posebno su prikladni za tu dob. Vrednovani su zatim grupni rad, razni oblici stvaralaštva, „pedagogija heroja“ ili „živih uzora“. U novijim nacionalnim katekizmima za preadolescente nastoji se načiniti sažetak raznih metoda; spoznajnih i odgojnih, crkvenog sudjelovanja i promicanja čovjeka. Uvedena je kurikularna metoda, pedagogija ciljeva, didaktika dokumenata itd., razmatrajući spoznajne vidove k., tehnike animiranja i dinamiku grupe, da bi se promicao pozitivan odnos između vjeroučenika i odgojitelja, te u samoj grupi preadolescenta. Predlažu se putovi odgoja u vjeri, promatrajući k. p. kao odlučujući trenutak odluke

za kršćansko uvođenje (usp. CEI, *Itinerario per la vita cristiana*, str. 103).

Nova se pažnja usredotočuje na kat. formule vjere (usp. *Poruka Sinode iz 1977*, br. 9; CT 55).

Bibliografija

AGESCI, „Dalla promessa alla partenza. Progetto unitario di catechesi“, Milano, Ancora, 1983; A. ARTO, „Crescita e maturazione morale. Contributi psicologici per una impostazione evolutiva e applicativa“, Roma, LAS, 1984; AZIONE CATTOLICA RAGAZZI, „Progetto ACR“, Roma, AVE, 1981; P. BABIN–J. P. BAGOT, „Orientations pédagogiques pour une catéchèse de préadolescents de milieu scolaire“, Paris, Mame, 1962; J. BOURNIQUE i dr., „La pedagogia dell'eroe“, Leumann–Torino, LDC, 1964; CEI, „Vi ho chiamato amici. Il Catechismo dei ragazzi/1“, Roma, CEI, 1982; J. COLOMB, „Au soufflé de l'Esprit. Pour l'enseignement religieux des jeunes de 12–15 ans“, Paris, 1957; CONFERENCE EPISCOPALE FRANÇAISE, „La catéchèse des enfants. Texte de référence...“, Paris, Centurion, 1980. Talijanski prijevod: „Direttive per l'iniziazione cristiana dei fanciulli“, Leumann–Torino, LDC, 1981; G. COSTI i dr., „La catechesi dei preadolescenti. Problemi e indicazioni“, Bologna, EDB, 1979; L. CSONKA, „Catechesi ai preadolescenti“, u: P. BRAIDO (izd.), „Educare“, sv. III, Zürich, PAS-Verlag, 1964, 396–434; DKV, „Grundlagenplan für den katholischen Religionsunterricht im 5.–bis 10. Schuljahr. Revidierter Zielfelderplan“, München, DKV, 1984; G. GATTI, „L'educazione morale e l'educatione alla fede“, Leumann–Torino, LDC, 1985; U. GIANETTO, „Il catechismo dei ragazzi. Riflessioni e indicazioni per l'uso pratico“, ondje, 1983; ISTI–R. GIANNATELLI, „La Catechesi dei ragazzi. 1. Psicosociologia, mete, contenuti, opzioni metodologiche“, ondje, 1973; G. MILANESI–M. ALETTI, „Psicologia della religione“, Leumann–Torino, LDC, 1974; G. PETTER, „Problemi psicologici della preadolescenza e dell'adolescenza“, Firenze, Nuova Italia, 1971; A. QUADRIO, „Psicologia dell'età evolutiva“, Milano, Vita e Pensiero, 1982; „Religione nella scuola media“, Leumann–Torino, LDC, 1979; UCN, „Itinerario per la vita cristiana. Linee e contenuti del progetto catechistico italiano“, ondje, 1984.

ROBERTO GIANNATELLI